

Bijlage II.

**Bijdrage tot de kennis der Nederlandsche
adventieflora**

door

J. TH. HENRARD.

Op de voorgaande vergadering toonde ik de voor ons land twijfelachtige indigeen *Oenanthe pimpinelloides* L. door mij in 1914 gevonden bij Gorinchem in eenige exemplaren. Hét was mij toen niet mogelijk om voldoende aan te toonen dat werkelijk genoemde plant voorlag, daar vruchten niet ontwikkeld waren. Het aantal omwindselblaadjes bij *Oenanthe pimpinelloides* kan zeer wisselend zijn zooals uit cultuurproeven is gebleken, en mag daarvan alleen geen determinatie afhangen. Het exemplaar heeft intusschen dit jaar rijkelijk gebloeid en vruchtgedragen, en is 't gebleken dat werkelijk de plant als *Oe. pimpinelloides* goed was gedetermineerd. Ten overvloed zond ik 't exemplaar aan Dr. Thellung te Zürich die aan de determinatie zijn goedkeuring hechte. In hoeverre we hier met een werkelijke indigeen te doen hebben, is moeilijk uit te maken daar de plant in een weiland werd aangetroffen in de buurt van 't bekende reeds met zooveel succes bezochte aanvoerterein aan de Linge, zoodat het mogelijk is dat de plant met resten van graanafval op dat weiland is terecht gekomen.

Als tweede vondst vermeld ik een *Lathyrus*, gevonden

door mij en later met den Heer Kloos in 1913 en 1914 ook bij Gorinchem, die in den beginne gedetermineerd als *L. Gorgoni* Parl., bij voortgezet onderzoek en cultuur bleek een andere soort te zijn n.l. *L. Cicera* L. Vergelijking met 't materiaal in 's Rijks-Herbarium toonde dit aan. De fout ligt in deze aan de onbegrijpelijke opgave in Ascherson Graebner's Synopsis waar *L. Cicera* en *L. hisurtus* vermeld worden in de groep waar de soorten ongedeelde ranken bezitten. (Synopsis VI. 2. pg. 1006). De plant komt echter met de opgegeven beschrijving van *L. Cicera* geheel overeen. De planten uit 's Rijks-Herbarium bezitten aan de middelste en hogere bladen gedeelde ranken evenals onze exemplaren, en de uit onze planten gekweekte nakomelingen hebben alleen in een jong stadium kleine ongedeelde ranken, de volwassen exemplaren daarentegen bezitten sterk gedeelde ranken. Ook Dr. Thellung determineerde de planten als *L. Cicera* L.

Op 't zelfde terrein aan de Linge trof ik in 1913 een merkwaardige groep planten aan van een *Polygonum* uit de *Aviculariagroep*, die bij determinatie bleken te zijn *Polygonum pulchellum* Loiseleur. Bij vergelijking met de beschrijving in Loiseleur's Flora Gallica komt de plant goed overeen met de opgegeven kenmerken, en ook de tekening die Loiseleur geeft in zijn aanhangsel bij zijn Flora toont de sterk opeengedrongen bloemen en vruchten aan den top der takken, zoodat er dus een soort aartje wordt gevormd. Deze *Polygonum* staat in de buurt van *P. patulum* M. B. en heeft evenals deze langgesteelde bloemen en vruchten, doch in tegenstelling met *P. patulum* Bieb. heeft onze plant een open bloemdek aan de vrucht, terwijl bij *P. patulum* deze door de sterk kapvormig gesloten bloemdekbladen ook bij rijpheid niet zichtbaar is. Bij *P. pulchellum* ziet men dus de vrucht in 't sterk trechtervormige bloemdek. Ook is voor onze soort de zeer kleine vrucht (een der kleinsten in de *Aviculariagroep*)

zeer kenmerkend. De plant is echter van de er zeer op gelijkende. *P. arenarium* W. et K. die ook zulke kleine vruchten met open bloemdek heeft, zeer lastig te scheiden, zoodat Thellung in zijn Fl. adv. de Montpellier de soorten *pulchellum* en *arenarium* vereenigd heeft. Het eenige doorgaande kenmerk is volgens hem de geheel gladde en sterk glanzende vrucht bij *P. arenarium*, terwijl deze bij *P. pulchellum* zeer fijnkorrelig is, en weinig glanzend. Onze planten hebben die fijnkorrelige en bijna niet glanzende vrucht, en behooren dus inderdaad tot *pulchellum*, alleen is het opvallend dat de vruchten bij onze exemplaren iets uit 't kleine bloemdek steken, wat echter volgens Thellung bij *P. pulchellum* voorkomen kan.

De nadere studie van 't groot aantal planten, gevonden in de laatste jaren op 't reeds meermalen genoemde aanvoerterrain aan de Linge bij Gorinchem, heeft veel nieuws opgeleverd. Het meerendeel der in belangrijke kenmerken afwijkende planten is door Dr. A. Thellung aan een revisie onderworpen. Met groote bereidwilligheid is 't zeer groote materiaal door hem onderzocht, waarvoor wij ook hier ter plaatse hem onzen bijzonderen dank betuigen. Daar veel materiaal op 't oogenblik nog in 't buitenland zich bevindt, doe ik slechts een greep uit 't vele om, aan de hand van materiaal uit de familie der *Cruciferen*, er op te wijzen hoe voorzichtig men moet zijn met het determineeren van zelfs naar men meent goed bekende aanvoertelingen. Dit is in de eerste plaats 't geval met een zeer op *Nasturtium amphibium* R. Br. gelijkende plant die in 1914 in flinke exemplaren te Gorinchem werd verzameld. Door de sterk ontwikkelde oortjes der bladen moest de plant als *var. auriculatum* worden beschouwd, doch de bolronde vruchten, de zeer lange vruchstelen en de stijl die ongeveer zoo lang is als de vrucht doen de plant kennen als *N. austriacum* Crantz. De plant blijkt al eerder in ons land te zijn waargenomen, en begrijpelijker-

wijze als *var. auriculatum* van *Nasturtium amphibium* gedetermineerd, door de Heeren Jansen en Wachter reeds in 1908 bij Rotterdam op opgespoten grond, Vergelijking der exemplaren met 't ex. uit Rotterdam toont de volkomen overeenstemming. Aan de echte *Nasturtium amphibium* van onze rivieroever is de geheel andere vruchtvorm en de andere lengteverhouding tot vruchtsteel en stijl duidelijk te zien.

Ook bij *Sisymbrium orientale* L. een zeer veel voorkomende aanvoerplant uit Z.O.-Europa, die bij ons gaat inburgeren, is 't zaak goed te letten op afwijkende kenmerken. De soort is gekarakteriseerd door de bekende oortjes aan de bladslippen. Deze oortjes nu kunnen ontbreken, en we hebben dan de als *Brassica subhastata* Willd n beschreven plant, welke echter als zijnde een echte *Sisymbrium* als *S. orientale* L. *var. subhastatum* (Willd n) Thell. moet worden geduid. Deze plant is behalve bij Gorinchem ook reeds aangegeven in de adventiefflora van Mannheim door Zimmermann. (Zie aldaar pag. 96).

Een voor ons land nieuwe *Sisymbrium* is door den Heer A. de Wever in 1913 te Eysden aan de Maas gevonden en door mij als *S. austriacum* Jacq gedetermineerd en door Thellung goedgekeurd. Zeer waarschijnlijk hebben we hier te doen met den bijzonderen vorm met gedraaide vruchten die door Rouy als *var. contortum* is beschreven, doch voor deze aanname is de plant in een te jong stadium.

Ook 't geslacht *Erysimum* is een der lastigste der *Cruciferen*. Onder de aanvoerlingen is 't meest aangetroffen de *E. repandum* L. welke met flora's zeer lastig is te scheiden van *E. crepidifolium* Rchb. vooral in sommige vormen. Toch is de laatste plant als men haar eenmaal gezien heeft goed kenbaar aan de rechtopstaande veel kortere vruchten en de groote bloemen. Een zeer eigenaardige vorm van *E. repandum* is in 1907 door Thellung

als *var. gracilipes* beschreven. Zij bezit niet de stijve harde habitus van de soort en verschilt o. a. door zijn lange dunne slappe en rechtop-afstaande houwen. Deze variëteit is in 1912 door mij aan den Rijnsoever bij Arnhem gevonden. Ter vergelijking toon ik een paar typische *E. repandum* exemplaren van Arnhem en Gorinchem. Vooral de Gorinchemsche planten zijn zeer frisch en vallen op door hunne breede bladen.

Een voor ons land altijd nog twijfelachtige plant is de *Erysimum hieraciifolium* L. *var. virgatum* Roth. Het als zoodanig gedetermineerde exemplaar behoort echter volgens Thellung tot de subspecies *strictum* Fl. Wett. Vroeger is door mij melding gemaakt van 't vinden van *Alyssum minimum* Willdn (non L.) bij Nijmegen in 1910. In 1913 is dezelfde plant in groote hoeveelheid bij Gorinchem door mij en later ook met den Heer Kloos gevonden. De determinatie is volgens Thellung juist, doch daar Linné een *A. minimum* heeft onderscheiden die geldig is, moet de plant anders heeten, en is ze door Stapf *A. desertorum* genoemd, als hoedanig zij voortaan zal worden genoemd.

In 1913 trof ik een zeer groote vegetatie van *Eruca* aan bij Gorinchem. Het rijkelijke materiaal daarvan is door Thellung onderzocht en daarbij is gebleken dat bijna alles tot een andere soort de *E. cappadocica* Reuter behoort. De eerst gevonden exemplaren, ook die van den Heer Kloos, zijn bij gebrek aan voldoende ontwikkelde vruchten niet geheel zeker, doch de later verzamelde bleken goed te zijn. Merkwaardigerwijze was er bij de verzamelde planten slechts één plant van *E. sativa* Mill en wel de *var. glabrescens* Jordan. Alle andere planten en ook alle exemplaren van Amsterdam in 1909 door mij en door G. H. H. Zandvoort verzameld, bleken *E. cappadocica* te zijn. Op beide vindplaatsen zoowel de typische vorm met geheel kale vruchten als de *var. eriocarpa* Boiss.

met stijfborstelig behaarde hauwen. De beide hier genoemde soorten verschillen o. a. van elkaar door de anders gevormde hauwen, terwijl *E. cappadocica* bijna tweemaal grootere zaden heeft dan *E. sativa*.

Vervolgens toon ik een nieuwe *Brassica* voor ons land, n.l. de *Brassica incana* Döll, reeds in 1910 door mij aan den Cruquiusweg bij Amsterdam gevonden. De Heer Jansen die 't exemplaar heeft gezien meende met een *Rapistrum rugosum* te doen te hebben, doch afgezien van den anderen bladvorm blijken de vruchten op *Brassica* te wijzen. Eigenaardig is bij deze *Brassica* dat de jonge vruchten rolrond zijn doch bij rijpheid zich pas gaan insnoeren. Door zijn aanliggende hauwen staat de plant naast *B. nigra*. Dr. Thellung determineerde de plant als *Brassica incana* Döll *forma subglabra*! De plant is ook bij onze naburen zeldzaam en schijnt daar 't meest voor te komen langs den Rijn ten noorden van Bazel. Als hoofdschotel geef ik verder een groot aantal exemplaren van 't geslacht *Lepidium*, waarbij ik allereerst wil wijzen op de geheel andere habitus en kenmerken der ingevoerde planten van *Lepidium* Draba. Dergelijke afwijkende planten van Gorinchem behooren tot een geheel andere ondersoort, n.l. de subspecies *chalepense* (L.) Thell. Opvallend hierbij is de stevigheid der weinig getande bladen en de bouw der pluim en hauwtjes. Ook de *Lepidium apetalum* der Ned. flora is gebleken niet te zijn de soort van Willdenow uit Azie. Aan de hand van materiaal uit verschillende deelen van ons land, wil ik er op wijzen dat 't vrijwel zeker is dat de echte *Lepidium apetalum* Willdn bij ons steeds is verwisseld met de er op gelijkende N.-Amerikaansche *L. densiflorum* Schrader. In den Prod. Fl. Batava Vol. I pars I pag. 168 worden als *L. apetalum* Willdn onder no. 151 twee vindplaatsen genoemd, n.l. Arnhem: Rijn-oever 1894 (Groll) en Mestvaalt bij Moerdijk (1899)

(Posthumus), verder een vindplaats Zwolle 1900 (Lako). De naam *Lepidium apetalum* Willdn is in onze flora ingevoerd door Prof. Suringar, die de exemplaren in 1899 te Moerdijk verzameld door Dr. Posthumus als zoodanig determineerde, hetgeen door latere verzamelaars steeds is overgenomen, ofschoon bij Moerdijk de begeleidende Amerikaansche aanvoerplanten een vingerwijzing waren om deze *Lepidium* te zoeken bij de Amerikaansche soorten, hetgeen nu door de revisie van Dr. Thellung voor alle mij bekende *apetalum* is aangetoond. Achtereenvolgens hebben we dan hier een exemplaar van Moerdijk 1899 (Posthumus), de exemplaren van Arnhem Rijn-oever 1908 en van Amsterdam Cruquiusweg 1909 (als *virginicum*) Gorinchem (1914) Wormerveer (1914). Ook de exemplaren van den Heer de Wever Sittard (1914) Wylré en Simpelveld (1915) zijn *L. densiflorum*. Tevens is dit 't geval met de exemplaren van Rotterdam (in herb. Danser). Reeds de Heer Jansen geeft *densiflorum* van Rotterdam uit zijn herbarium op.

Ook de *Lepidium virginicum* L. dient terdege te worden bekeken, de meeste door mij geziene exemplaren, ook die in de herbaria van de Heeren Kloos en Danser, behooren tot de meest verspreide subspecies *eu-virginicum* Thellung. Zij zijn van *L. densiflorum* goed te scheiden door den vorm der hauwtjes. Een zeer mooie *subspec. texanum* (Buckl) Thellung trof ik in 1913 bij Gorinchem aan in één zeer fraai exemplaar. De buitengewoon lange en losse vruchtrossen, de kleinere bloemen en de afwijkende blad-vorm zijn voor deze plant opvallend. Na met *L. virginicum* verwant is een voor ons land door mij gevonden nieuwe *Lepidium species*, waarvan 't mij niet gelukt is de determinatie te vinden. Deze soort, ook in Amerika inheemsch, is door Thellung als *Lepidium neglectum* Thellung beschreven. Reeds in 1911 te Gorinchem gevonden is zij aldaar in 1912 en 1913 in groote hoeveelheden opnieuw aan-

getroffen, later ook door den Heer Kloos aldaar, terwijl ik dit jaar een exemplaar van den Heer A. de Wever ontving, gevonden bij 't graanmagazijn te Sittard. Nu de aandacht op deze soort is gevallen zal ze wel meer gevonden worden. Een rijkelijk materiaal van *Lepidium* is door den Heer Kloos ter revisie gezonden aan den monograaf van dit geslacht. Indien dit behouden in Nederland zal zijn gearriveerd, zal 't mogelijk zijn ook met medewerking van andere *Lepidium*-bezitters een meer afgerond en gedetailleerd overzicht der *Lepidia* te verkrijgen. Als laatste *Lepidium* toon ik u een exemplaar van *L. bonariense* L. door den Heer Kloos te Rotterdam gevonden en aldaar al eerder door de Heeren Jansen en Wachter ontdekt. Kenmerkend voor deze plant is de eigenaardige beharing, welke bij geen andere onzer *Lepidia* voorkomt. Het geslacht *Lepidium* is uiterst interessant en vormenrijk. De hier gegeven demonstratie moge dienen tot opwekking om door gezamenlijken arbeid de vormenkring van dit geslacht te bepalen en voor ons land vast te leggen.

Als laatste plant bespreek ik hier de *Rapistrum rugosum* All. Deze nog al zeldzame aanvoerling is door mij in zeer groot aantal aangetroffen bij Gorinchem en vroeger door mij en den Heer G. H. H. Zandvoort bij Amsterdam. In den Prod. wordt alleen vermeld „vlasland bij Rijnsburg” (Perin). Doch vóór mij is de plant al gevonden door de Heeren Jansen en Wachter te Rotterdam, terwijl ook de Heer Kloos deze soort verzamelde te Wormerveer. De planten der verschillende aanvoerterrainen verschillen onderling zeer. De indeeling dezer soort in *glabrum*, *scabrum* en *hirsutum* is waardeloos en onjuist, daar hierdoor geen rekening gehouden wordt met de zeer afwijkende bouw en vormen der vruchten. Cultuurproeven met deze soort door mij genomen, hebben aangetoond, dat de planten met behaarde en die met kale vruchten weliswaar constant zijn, doch tevens dat de vorm der vruchten een betere

indeeling waarborgt, hetgeen ook blijkt uit de determinatie's van Dr. Thellung welke geheel gebaseerd zijn op den vorm der vrucht. Voor ons land kunnen wij, voorzover op 't oogenblik bekend is, deze soort verdeelen in drie subspecies, terwijl bij deze subspecies dan verder te onderscheiden zijn vormen met kale en behaarde vruchten.

De uitvoerige kenmerken dezer drie ondersoorten worden 't beste in een flora opgenomen. Het is voorloopig voldoende hier de indeeling te vermelden.

Rapistrum rugosum (L.) All. I. *subspec. eu-rugosum* Thell.; hiervan zag ik alleen de *subvar. eriocarpum* Webb. et Berth. met behaarde vruchten (deze = *R. hirsutum et scabrum* Host) Amsterdam in 1910 door mij en door G. H. H. Zandvoort verzameld.

II. *Subspecies orientale* (L.) Rouy et Foucaud. Deze is gekarakteriseerd door zijn groote vruchten (alleen voldoende ontwikkelde exempl. zijn zeker). Van deze ondersoort zag ik alleen exemplaren met kale vruchten. Ook de planten van den Heer Kloos geplukt bij Wormerveer behooren tot deze ondersoort.

III. *Subspec. Linnaeanum* (Boiss. et Reuter) Rouy et Fouc. Dit is de ondersoort die bij Gorinchem in zoo groot aantal exemplaren vertegenwoordigd was, en hier nam ik beide vruchtvarieteiten waar, n.l. de *subvar. hirsutum* Cariot met behaarde, en de *subvar. glabrum* Cariot met kale vruchten. Ook bij dit geslacht is nog veel op te helderen. Moge door samenwerking der Nederlandsche floristen nog veel van deze interessante soorten worden ontdekt.

's Gravenhage, December 1915.